

**SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR**

Vidéki járások versenyképessége Magyarországon

Szerkesztette:

Lengyel Imre

Vas Zsófia

Lukovics Miklós

Gyurkovics János

© Szegedi Tudományegyetem Gazdaság- és Vállalkozásfejlesztési Központ
Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar
2015

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Vidéki járások versenyképessége Magyarországon

Szerkesztette: Lengyel Imre – Vas Zsófia – Lukovics Miklós – Gyurkovics János

© Szegedi Tudományegyetem Gazdaság és Vállalkozásfejlesztési Központ
Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar
2015

Jelen kiadvány célja, hogy átfogó, komplex képet nyújtson a hazai vidéki járások versenyképességéről, mégpedig kétféle módon: egyrészt egy komplex versenyképességi rangsor alapján mutatjuk be a hazai vidéki járások egymáshoz viszonyított relatív helyzetét, másrészt pedig létrehozuk a hazai vidéki járások versenyképességi típusait.

A területi egységek közötti versenyben való helytállásra, azaz a térségek versenyképességére az Európai Unió ún. egységes versenyképességi fogalmát alkalmazhatjuk: *vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint tartós létrehozására, miközben a külgazdasági (globális) versenynek ki vannak téve.*

A járások versenyképességének vizsgálatokor az egységes fogalmat használjuk, amely elkülönít két felfogást:

- ❖ az eddig megvalósult helytállást, amit kereslet-oldali, másképpen ex post, avagy megvalósult (revealed) versenyképességnek is nevezhetünk, főbb mérhető mutatói: az elért jövedelem (GDP), munkatermelékenység, foglalkoztatás, munkanélküliségi ráta stb.
- ❖ a versenyképességre ható tényezőket, amit kínálat-oldali, másképpen ex ante versenyképességnek is nevezhetünk, főbb mutatói: a munkaerő képzettsége, a technológiai színvonal, az intézményi ellátottság, a kutatás-fejlesztés stb.

Amíg az ex post mutatók az okozatokat mérik, azaz függő változók, addig az ex ante tényezők az okok, a független változók. Több modellt dolgoztak ki az okozatok és okok együttes mérésére, az összefüggések kimutatására.

Jársások versenyképességének vizsgálatokor több esetben felmerül az adathiány, illetve egyes folyamatok, intézmények térbeli hatóköre. Több közgazdasági kategória, pl. a GDP járási szinten csak nagy hibával becsülhető, emiatt a KSH nem közli megyénél kisebb területi egységre. A közszolgáltatások egy része is megyei, nagytárségi szinten szerveződik, egy-egy nagyváros a környező járásokat is ellátja (pl. felsőoktatás, kórházi ellátás), illetve az ingázás is átlépheti a járások határait. A vállalati adatok többsége is székhely szerint van nyilvántartva, ami többtelephelyes vállalat esetében torzítja a vizsgálatokat.

Járási adatbázisunkat, amely közel 70 mutatót tartalmaz, több forrásból állítottuk össze: a KSH Területi Statisztikai Évkönyv 2013 mellékletében közölt adatokból, valamint a 2011-es és 2001-es népszámlálás települési adataiból. Budapesttől és kerületeitől eltekintettünk, mert nagy a torzító hatásuk, így csak a 175 vidéki járás versenyképességét elemeztük.

Megvalósult versenyképesség

Az egységes versenyképesség fogalmából kiindulva a jövedelmet és a foglalkoztatást együttesen mérjük több mutató felhasználásával, kiegészítve a térségbe irányuló vándorlással, mint vonzóerővel. A vizsgálatunkban felhasznált, a megvalósult (elért) versenyképességet kifejező mutatók:

- ❖ Egy lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, e. Ft (2013)
- ❖ Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, e. Ft (2013)
- ❖ Az adózók aránya a munkaképes korúak között, % (2011)
- ❖ Foglalkoztatási ráta a munkaképes korúak között, % (2011)
- ❖ A nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállalási korú állandó népességből, % (2013)
- ❖ A 180 napon túl nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállalási korú állandó népességből, % (2013)
- ❖ Vándorlási különbözet 2001 és 2011 között ezer lakosra, % (2011-re vetítve)

A fenti 7 mutatót faktoranalízissel vizsgáltuk: az információk 74,3%-a sűrűsödik egyetlen faktorba, amit a **megvalósult versenyképesség** (ex post) mutatójának nevezünk. A 7 mutatóból 5 pozitív, míg a másik 2 mutató (pl. nyilvántartott álláskeresők) negatív módon alakította a faktort. A megvalósult versenyképességi index, illetve a segítségével kialakított típusok relatív, a járások egymáshoz viszonyított helyzetét mutatja.

A faktorsúlyok alapján (amelyet 0-5 intervallumra transzformáltunk) megadható a járások versenyképességi sorrendje és alaptípusai is (5. ábra, lásd hátsó borítón):

- ❖ erős versenyképességű járások (30 járás)
- ❖ közepes versenyképességű járások (51 járás)
- ❖ átlag alatti versenyképességű járások (53 járás)
- ❖ gyenge versenyképességű járások (41 járás)

Az adatbázis többi mutatóját a megvalósult versenyképességet, mint okozatot befolyásoló tényezők kimutatására használjuk az egyes típusok versenyképességének vizsgálatakor.

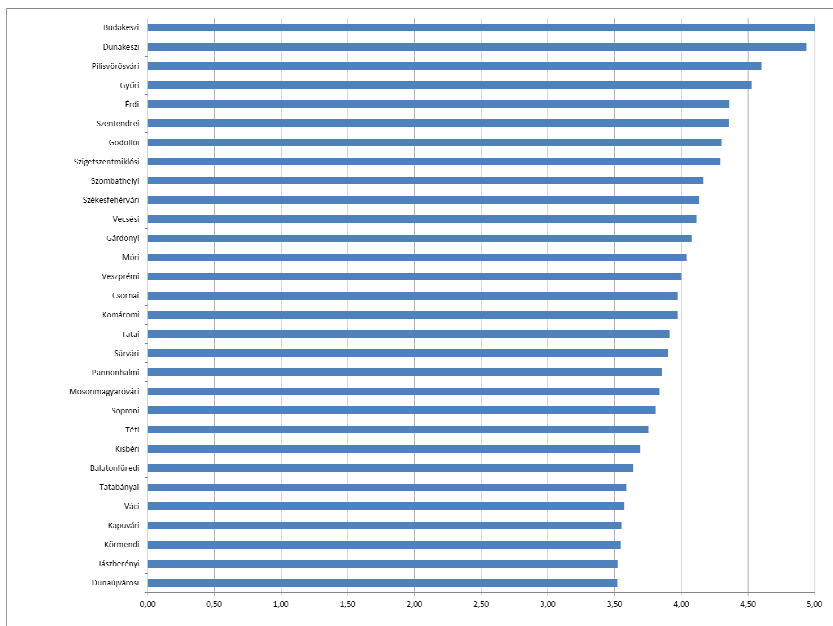
Az **erős versenyképességű járások** (1. ábra) csoportján belül két altípus figyelhető meg és néhány tőlük eltérő egyedi eset (megjegyezzük, hogy a Dél-Alföldről egyetlen járás sem került ebbe a csoportba):

- ❖ a főváros környékén levő járások (az első nyolcra csak a Győri került be „kivülállóként”, míg az agglomerációból egyedül a Gyáli járás szorult a következő típusba)
- ❖ a főváros vonzáskörzetén kívüli, csak nyugat-magyarországi járások, Győr-Moson-Sopron megye összes járása, valamint a Dunaújváros-Székesfehérvár-Győr-tengely és a Szombathely-Sopron tengely

Az erős versenyképességű járások jellemzői:

- ❖ a járások versenyképességét a főváros közelsége, illetve a jelentős külföldi működőkével bíró feldolgozóipari központok (öt megyeszékhely, köztük Győr, Székesfehérvár) befolyásolják, amelyekhez a szomszédos járások kapcsolódni tudnak
- ❖ az idetartozó járások felében, főleg az agglomerációban jelentősen megnőtt a lakónépesség száma (2001 és 2011 között a 175 járásból csak 30-ban nőtt, ebből 15 tartozik az erős versenyképességű csoportba)
- ❖ magas az egy lakosra jutó SZJA-alap (átlagosan meghaladja a 2 MFt-t) és magas az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma
- ❖ magas a foglalkoztatási ráta, 60 % feletti és alacsony a nyilvántartott álláskeresők aránya, 2-5% között mozog
- ❖ a fővárosi agglomerációban magas a diplomás foglalkoztatottak, illetve a vezető, értelmiségi foglalkoztatottak aránya, míg a nyugat-magyarországi térségekben az ipari, építőipari foglalkoztatottak aránya emelkedik ki
- ❖ az országos átlagot jóval meghaladja az ezer munkavállalási korúra jutó működő vállalkozások száma
- ❖ felsőoktatási intézmény csak néhány járásban található (Gödöllő, Győr, Veszprém, Szombathely stb.)

1. ábra Erős versenyképességű járáskok

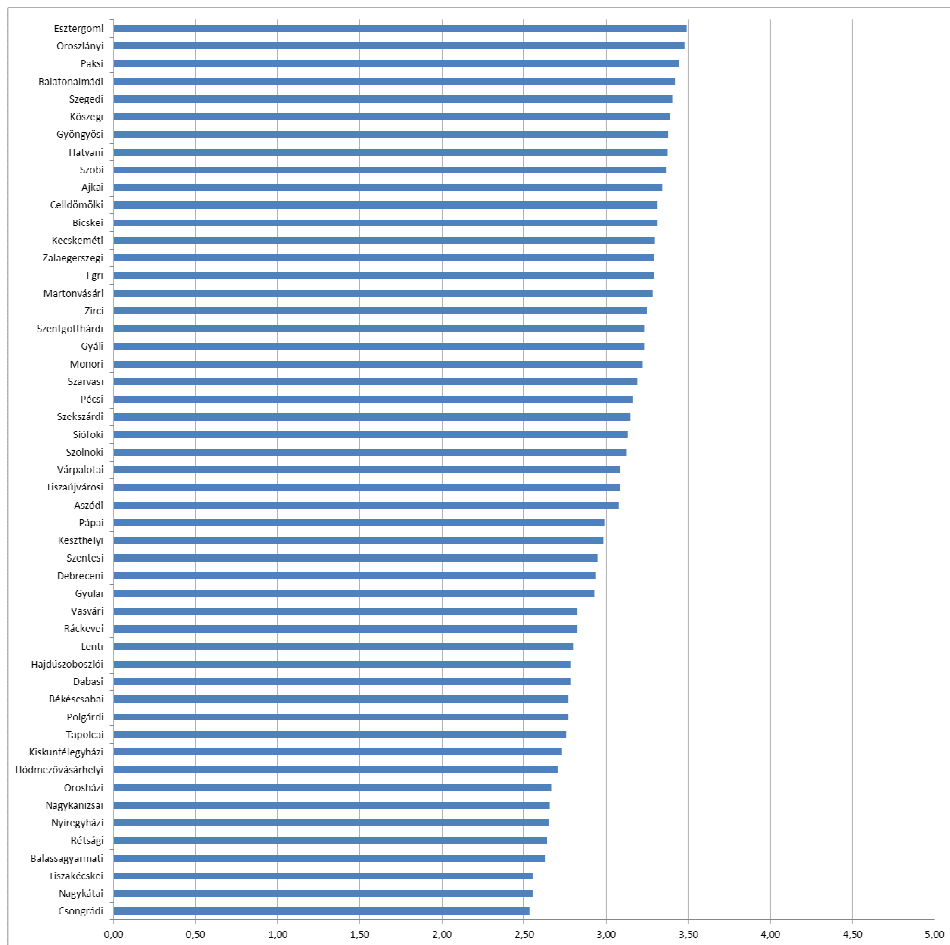
A közepes versenyképességű járások (2. ábra) csoportján belül három altípus figyelhető meg és néhány tőlük eltérő egyedi eset (megjegyezzük, hogy a Dél-Alföldről 11 járás került ebbe a csoportba, köztük a megyeszékhelyek és a nagyobb várossal bíró járások):

- ❖ az erős versenyképességű járások „külső gyűrűje”, így a fővárosi agglomeráció külső járásai, valamint a nyugat-dunántúli erős versenyképességű központok szomszédos járásai
- ❖ az autópályákkal rendelkező járások, az M3-as Egerig, az M6-os Szekszárdig és az M5-ös Szegedig (kivéve Kisteleket)
- ❖ a nagyobb, jelentősebb felsőoktatással bíró, illetve népesebb megyeszékhelyek (10 db): Debrecen, Szeged, Pécs, Nyíregyháza, Eger, Szolnok, Békéscsaba, Zalaegerszeg stb.

A közepes versenyképességű járások jellemzői:

- ❖ az egy lakosra jutó SZJA alap az országos átlaghoz közeli, a személygépkocsik száma átlagos
- ❖ a foglalkoztatási ráta 55-50 % között, míg a nyilvántartott álláskeresők aránya átlagosan 4-8% között mozog
- ❖ a megyeszékhelyek járásában a diplomás foglalkoztatottak, illetve a vezető, értelmiségi foglalkoztatottak aránya magas, míg a típus többi járásában az ipari, építőipari foglalkoztatottak aránya emelkedik ki
- ❖ az országos átlagnál magasabb a működő egyéni vállalkozások száma ezer lakosra, míg a társas vállalkozásoké az országos átlaghoz hasonló
- ❖ a járások többségében magas az internet-előfizetések száma, főleg a jelentősebb felsőoktatással bíró megyeszékhelyeken

2. ábra Közepes versenyképességű járáások

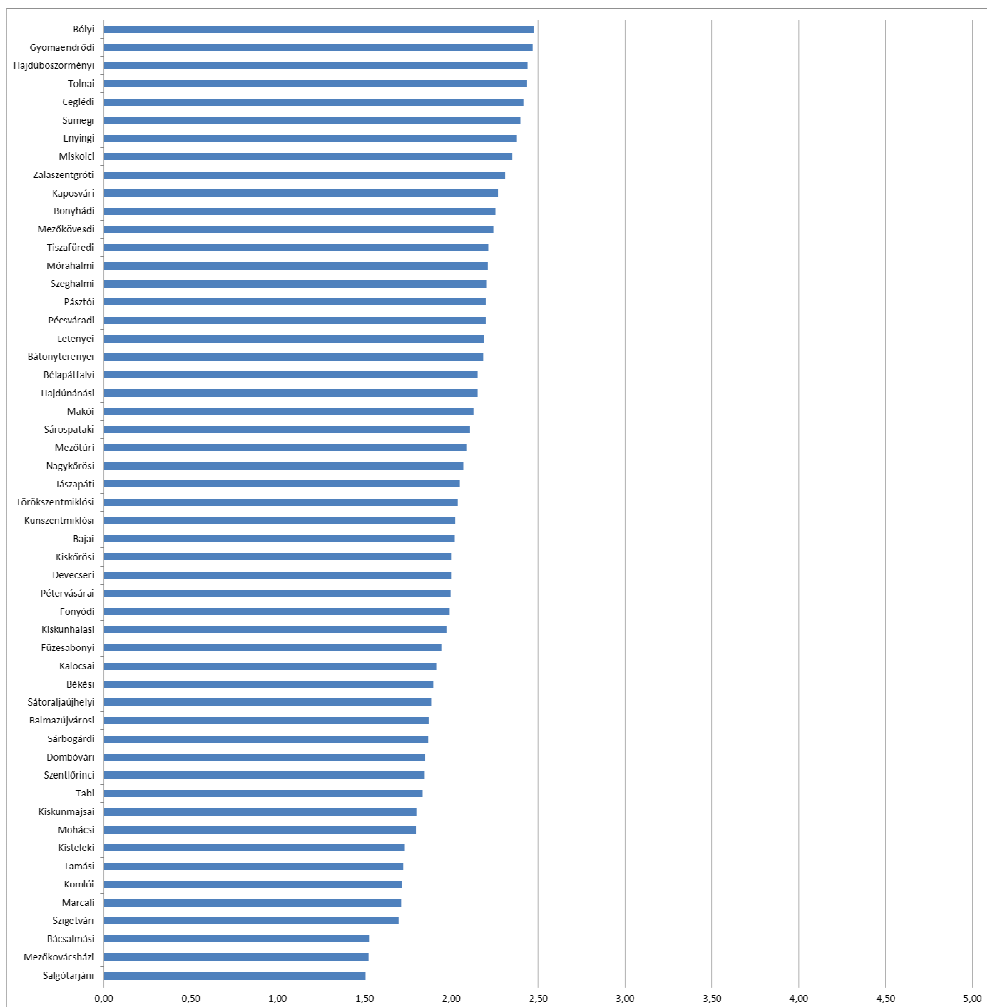
Az **átlag alatti versenyképességű típusba** (3. ábra) sorolt járások igen heterogén kört alkotnak (megjegyezzük, hogy a Dél-Alföldről 13 járás került ebbe a csoportba):

- ❖ a kiemelkedő versenyképességű pólusoktól, illetve az autópályáktól távoli dél-dunántúli, alföldi és észak-magyarországi, főleg kisvárosi központtal bíró járások
- ❖ három megyeszékhely (Miskolc, Kaposvár, Salgótarján) járása

Az átlag alatti versenyképességű járások jellemzői:

- ❖ a járások többségének alacsony a lakónépessége (kivéve a megyeszékhelyeket), amely mindenütt jelentősen csökkent 2001 óta, ehhez kapcsolódva a lakásépítés is minimális
- ❖ az egy lakosra jutó SZJA alap az országos átlag alatti, nem éri el az 1,5 MFt-ot
- ❖ a foglalkoztatási ráta 50-55 % között, míg a nyilvántartott álláskeresők aránya átlagosan 6-10% között mozog
- ❖ a foglalkoztatottak iskolázottsága alacsony, átlagosan 15 %-uk csak általános iskolai végzettséggel bír, a diplomások aránya is csak 10-15% közötti (kivéve az intézményekkel rendelkező megyeszékhelyeket)
- ❖ a mezőgazdasági, avagy az ipari tevékenység jelentősége a járások egy részében jóval nagyobb, mint országosan
- ❖ az országos átlagot nem éri el az ezer munkavállalási korúra jutó működő vállalkozások száma

3. ábra Átlag alatti versenyképességű járások

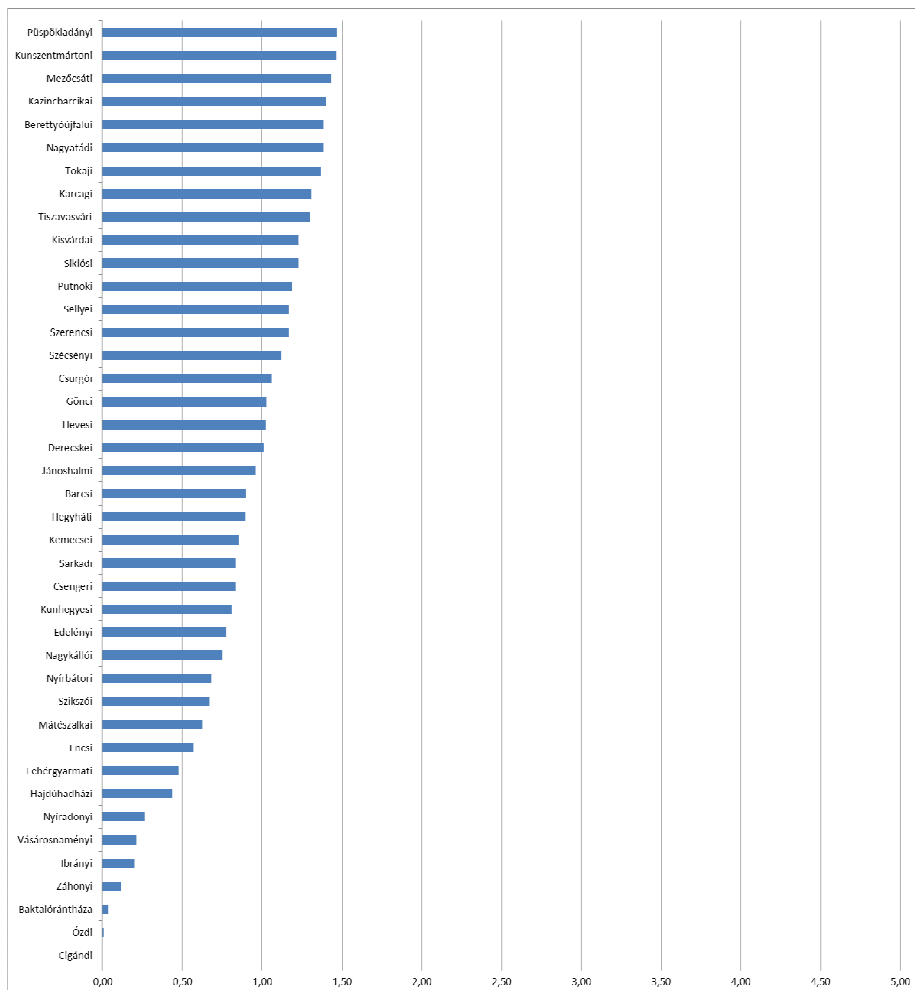
A **gyenge versenyképességű járások** (4. ábra) két altípusa figyelhető meg és néhány tőlük eltérő egyedi eset (megjegyezzük, hogy a Dél-Alföldről 2 járás került ebbe a csoportba):

- ❖ főleg ország déli és északkeleti határa mentén fekvő, rossz közlekedési kapcsolatokkal rendelkező, kisebb népességű, több esetben aprófalvas járások
- ❖ az Alföld közepén kialakult egy „belső periféria”

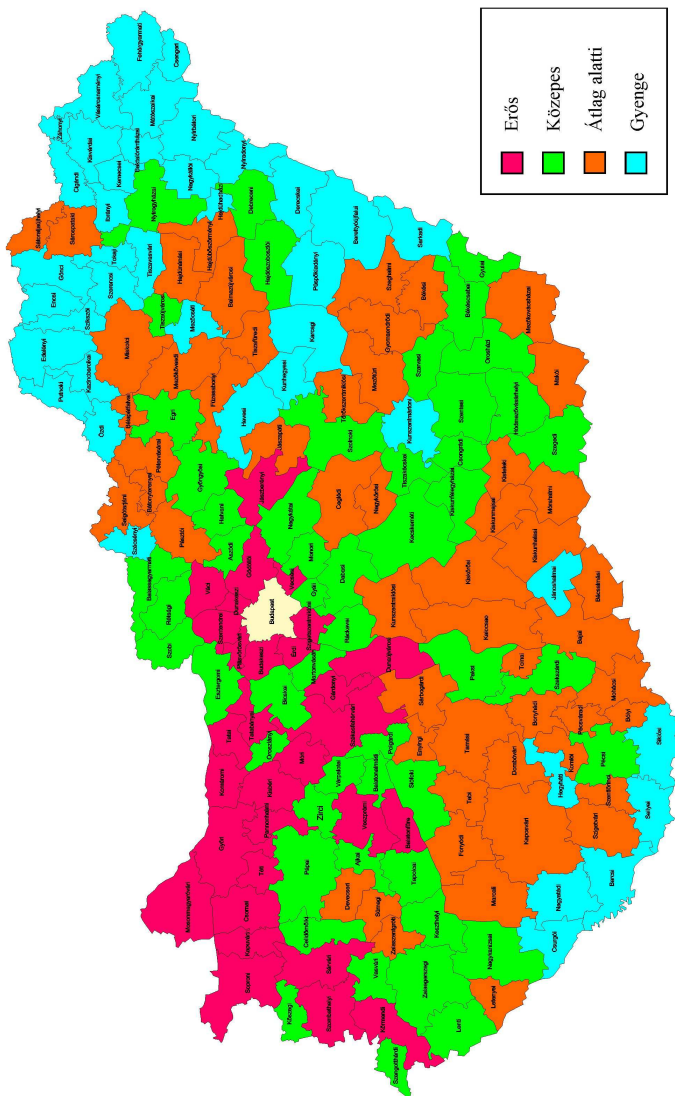
A gyenge versenyképességű járások jellemzői:

- ❖ a lakónépesség mindenütt jelentősen csökkent 2001 óta, a lakásépítés szinte megszűnt
- ❖ az egy adózóra jutó SZJA-alap alacsony, kb. fele a vidéki átlagnak, szintén alacsony az ezer lakosra jutó személygépkocsi száma
- ❖ alacsony a foglalkoztatási ráta, 40-50 % közötti és magas a nyilvántartott álláskeresők aránya, szinte mindenütt meghaladja a 10%-ot, 15 járásban pedig a 13%-ot is
- ❖ magas a csak általános iskolai végzettséggel bírók aránya, közel 20% és alacsony a diplomás foglalkoztatottaké, mintegy fele az országos átlagnak
- ❖ magas a rendszeres szociális segélyben és a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek aránya
- ❖ alacsony az internetet használó aránya, felét sem éri el az országos átlagnak

4. ábra Gyenge versenyképességű járások

5. ábra A vidéki járások versenyképességi típusai Magyarországon

A kiadvány az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával készült, a TÁMOP 4.1.1.C-12/11/KONV-2012-0004 „Harmadik generációs összehangolt szolgáltatási portfólió és irányítási rendszer kialakítása, valamint stratégiai jellegű optimalizálás megvalósítása közösségi típusú felsőoktatási együttműködés formájában Dél-Kélet Magyarországon” című pályázat keretében